

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

נושא השבוע: ראש השנה
החפטרה: "שש אשיש" (ישעיה סא)

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי
כ"ז אלול תשע"ח 1238 (שנה כג')

פרשת ניצבים

עצור! יום הדין לפניך!

**"אתם ניצבים היום כולכם לפני ה' אלוהיכם ראשיכם
עלבים וקלבים.. טפכם ושיכם.. מחזובם על צירך עז שואב"**

מִימָרְךָ (כט,ט-י) "אתם ניצבים היום", איזהו יום הוא? הוא ראש השנה בו נידון כל אחד וגזרים עליו המאורעות שיעבור במשך השנה הבאה. "אתם ניצבים" – אם ברצונכם להיות נצבים ועומדים בקומה זקופה ביום זה כדרך האדם היוצא זכאי בדינו ביום הדין, העיצה לכך היא "כולכם" – שתהיו מאוחדים עם כל ישראל ותהיה בליבכם אהבה גדולה לכל אחד ואחד מישראל אזי תזכו לכתובה וחתומה טובה. "ראשיכם שבטיכם זקניכם... עד שואב מימך" – מסביר רש"י שנכללו פה כל הדרגות בעם ישראל מראשי העם ומנהיגיו עד לאנשים הפשוטים ביותר לומר לנו שצריך לכבד ולהאזין אף את היהודי הפשוט ביותר, באותה מידה ממש כמו שאוהבים ומכבדים את הצדיק הגדול וזו האחדות האמיתית והשלמה.

ביתר, באותה מידה ממש כמו שאוהבים ומכבדים את הצדיק הגדול וזו האחדות האמיתית והשלמה.

(אמרי נועם לרה"צ יורם אברג'ל ח"א)

איפה הנעל השמאלית?

מעשה שהיה

שמי ישראל כהן, "ברכו את השם המבורך", הזהד קולו של אבי ששימש כחזן ברחבי בית הכנסת. אהבתי מאד להתלוות לאבא לתפילת שחרית של שבת ובמיוחד אהבתי לראותו משיל את נעליו וניצב על הדוכן לברך את ישראל בברכת הכהנים עם כוהנים נוספים העומדים סמוך לארון הקודש. "וישם- לך- שלום", משהו בפניו נראה מלכותי. היה זה בשבת-זכור, בית הכנסת היה מלא מפה לפה, איריה של כבוד ורצינות שררה בו, ברכת הכהנים הסתיימה וממקום מושבי ראיתי את אבי מסתובב ובתנועה אוטומטית מכניס את רגלו לנעלו הימנית תוך גישוש אחר הנעל השמאלית, אך הנעל פשוט התנדפה לה. אבא גישש עוד כמה שניות ברגלו השמאלית אחר נעלו, אך הנעל נעלמה לה ואיננה, הסמקתי אילו בושות! קמתי בשקט והצטרפתי לחיפושים זריזים אך הנעל לא נמצאה. אבא ואני החלפנו מבטים וידענו שמישהו עשה זאת ככוונה. "נו, נו" דחקו בו המתפללים שימשיך בסדר התפילה, אבא ניצב זקוף ליד הדוכן כשנעל אחת לרגליו, ובליט בררה המשיך בסדר התפילה כשליח ציבור.

פניו היו אדומות ומזיעות מתערובת של כעס, עלבון ותסכול. יצאתי החוצה עוד בטרם הסתיימה התפילה, לא יכולתי לשאת את מראה הילדים חברי לשכונה וללימודים הממלאים את פיהם צחוק כשאבותיהם מחייכים עמוק לתוך השפם ומנסים להשתיקם. "הכהן בנעל ימין" הפך לבדיחה משעשעת שהתגלגלה בשכונה עוד ימים רבים. אבא הגיע הביתה סר וזעף וארשת פניו סיפרה שהתקבלה אצלו החלטתה. רק במוצאי פורים הניח אלמוני את נעלו של אבא סמוך לכיסאו הקבוע בבית הכנסת, אך אנחנו כבר לא היינו שם כדי לשמוח על האבידה שחזרה כי אבא החליט לעזוב את בית הכנסת.

שש שנים אחר כך- בחור ישיבה בשם משה שטרן היה חסר מנוחה, עצוב ומודאג, כל מי שהביט בו הבחין בכך. המשגיח נכנס לחדרו, לקח כיסא והתיישב בסמוך אליו, "מה שלומך משה? אני רואה

הזמנים ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב * שעות קיץ * סוף זמן ק"ש לשבוע הבעל"ט 8:50-8:51

כניסת שבת: 6:38	יציאת שבת: 7:28	יציאת ש"ס ר"ת: 8:14
כניסת החג: 6:36	יציאת החג: 7:24	יציאת ח"ח ר"ת: 8:09

י. אסור לחמם מים ביו"ט לרחוץ כל גופו (אבל חלק מגופו מותר) (ק"ע לור"ח סי' תקיא ס"ב).
אבל במים קרים (מועדים כהלכה סי' כה ס"ד) או במים שהתחממו מערב יו"ט (ק"ע ס"ב) או במים שהתחממו מהשמש בדוד שמש ביו"ט (חזו"ע יו"ט עמ' מא-מב ס"ב מעין טהרה עמ' קפ ס"ל) מותר לרחוץ בהם כל גופו ביו"ט (ק"ע ס"ב). ובבית המרחץ (מקווה) אין להתרחץ במים חמים בכל אופן (אפילו חלק מגופו). (ק"ע ס"ב, כה"ח ס"ק כה) היינו במקלחת ששם, אבל לטבול במקווה חם יש להקל והמחמיר תבוא עליו ברכה וילקוט יוסף ימים נוראים עמ' רכס).

יא. העיקר בימי ראש השנה הוא לפשפש במעשיו ולבדוק במה עליו לשוב בתשובה וכל אדם שישב מעט במנוחה ויבחנו עצמו היטב ימצא הרבה הלכות שעליו לתקן, וזוהי עבודת היום לקבל על עצמו לשפר דרכיו להבא ולחפש עצות וגדרים.

הלכות עשרת ימי תשובה

תחילת צום גדליה 5:06 (עלות השחר)
א. הקמים לסליחות בצום גדליה אסור להם לאכול אפילו קודם עלות השחר אלא אם כן היתנו קודם השנה שאינם מקבלים את עלות השחר, ואסור אף לשנות בלי תנאי. ואם התנה מותר לו לאכול ולשתות עד עמוד השחר (ק"ע סי' תקס"ד ס"ה) [מי ששכח להתנות ואחר שישן קם קודם עמוד השחר והרגיש צימאון, השותה יש לו על מה לסמוך ובפרט אם הוא רגיל לשנות לצמאו כל לילה] (חזו"ע עמ' יח). ואם התחיל לאכול בתוך חצי שעה לפני עמוד השחר אין לאכול סעודת קבע אלא פחות מכביצה (54 גר') לחם או מזונות, אבל שאר מאכלים מותר אפילו יותר (ק"ע סי' פט משנ"ב).
ב. יש לאדם ללמוד בספרי מוסר בעשרת ימי תשובה ולחפש ולפשפש במעשיו ולבדוק את הטעון תיקון (הן בהלכה, הן במידות וכן בכל שאר הנושאים) ולשוב עליהם בתשובה גמורה. (ק"ע סי' תרג סעי' א ומשנה"ג ג) [ובכל יום משבוע זה יכוון לתקן את אשר חטא באותו היום בשבוע בכל השנה] (חזו"ע ימים נוראים עמ' רט, משנ"ב סי' תרג י"א) וכן ישתדל להרבות בתפילה, צדקה וכו' וצריך להדר ולדקדק בכשרות המזון בימים אלו יותר ממה שמקפידים כל השנה (מטה מפלים סי' תרג סי' ה).
ג. אם אפשר לרכוש ארבעת המינים בהידור גדול כבר לפני יום הכיפורים עדיף לעשות כן כדי להוסיף עוד זכויות (מטה מפלים סי' תרג סי' ה).

ד. מצוה לאשה להשתדל לקיים מצות "הפרשת חלה" בימים אלו (כה"ח ס"ק טו). וטוב להפריש פעם אחת בימים אלו שיעור של 1/48 מהעיסה לחלה אע"פ שכל השנה מפרישה כל שהוא [ז"א אם העיסה היא 1,560 גרם צריך להפריש 32.5 גר' וכיו"ב] (נכ"ח ס"ב שמיני ס"ג).
ה. בעש"ת אומרים "אבינו מלכנו" בשחרית ומנחה אחרי "18" ומנהגנו לומר גם בשבת (אלא שמדלגים חטא ועוון), אם יש ברית בעש"ת אין אומרים וידינו ונפילת אפיים, אך אבינו מלכנו אומרים (ק"ע סי' תרג סעי' א כה"ח ס"ק ו-יא-יב הליכות עולם ח"ב עמ' רלג).
ו. בעש"ת אומרים "המלך הקדוש" במקום ה"א-ל הקדוש" ב- "18" ואם טעה או שהוא מסופק אם אמר או לא (ולא נזכר תוך כדי דיבור) חוזר לראש [לתחילת שמונה עשרה] והש"ץ שטעה חוזר ל"אתה קדוש" אבל בראש השנה ויוה"כ אם התפלל במחזור מילה במילה והוא מסופק אם אמר, לא יחזור שמסתמא אמר כהוגן (ק"ע סי' תפס סעי' א כה"ח ס"ק י).
ז. בעש"ת אומרים "המלך המשפט" במקום "מלך אוהב צדקה ומשפט" בתפילת העמידה ואם טעה ואמר כהרגלו אם נזכר קודם שעקר רגליו ב"עושה שלום" חוזר ל"השיבה" ואם נזכר לאחר שעקר רגליו חוזר לתחילת שמונה עשרה (סס).
ח. בעש"ת מוסיפים בתפילת העמידה "זכרנו לחיים...", "מי כמוך...", "וכתוב לחיים טובים...", "ובספר חיים וברכה...", "עושה השלום..." ואם שכח אינו חוזר (סס).

זכורות לערב ראש השנה (יום ראשון) ☒ להכין שתי נרות נשמה ליומיים [לצורך העברה מאש לאש] ☒ מי שמתכוון לבשל לא לשכוח לחבר שעון גז. ☒ למשתמשים בפלטה של שבת יש לחבר לחשמל ☒ אשה שמדליקה נרות רגילים, צריכה להכין נרות דבוקים בפמוטים לשני ימים לפני רה"ש לפי שאסור להדביק הנרות בפמוטים משום ממחק (משנ"ב סי' תקד ס"ק יח) או אפשר להכין חתיכות נייר כסף וברה"ש כל פעם שצריך יכניסו את הנר לפמוט עם נייר כסף וכך יעמיד בלא צורך להדביק. והמדליקה בשמן. יש להכין את "הפתילות"- היינו להכניס את הפתילה בתוך השעם להכנת "הפתיל הצף" לפני יו"ט.

אי"ה הרב יהודה יוספי שליט"א ישיבות בעירנו אשדוד בשבת זו (נציבים) וימסור דרשות:
☒ בין קבלת שבת לערבית- בביהמ"ד חניני הישיבות- אזור ז'. ☒ בלי שבת ב- 9:30 בב"כ מורשה ק.
אברמסקי אזור ג'. ☒ תפילה בנץ- בב"כ אור מאיר אזור ז'. * ☒ ב- 8:15 בב"כ הריב"ז אזור ז'. ☒
ב- 9:00 בב"כ שלום ורינה אזור ז'. ☒ ב- 10:00 בבית אבישי- אזור ז'. ☒ ב- 3:00 שיעור לנשים בב"כ שמחת רפאל- אזור ז'. ☒ ב- 4:00 באוהל אברהם אזור ז'. ☒ ב- 5:10 בב"מ"ד חניני הישיבות אור אליעזר ק. פנוביץ. ☒ ב- 6:45 בב"כ אורות חיים ומשה אזור ג'.

שאתה קצת עצוב בזמן האחרון? שאל מתעניין, "הכל בסדר כבוד הרב, לא חסר לי כלום, אולי לא ישנתי טוב? אליך לישון מוקדם... לא, שום דבר לא מעיק עלי...". המשגיח יצא מהחדר. "שטרן? ראש הישיבה קורא לך, הוא בחדר שלך" נשמע קולו של אחד הבחורים מפתח החדר. משה פסע בצעדים איטיים לעבר חדרו של ראש הישיבה, הוא התיישב נועץ עיניו בשולחן הארוך עמוס הספרים. ראש הישיבה, הרב מינסק הוציא מהמגרה סוכרית מנטה והושיט למשה בחיבה, אך משה הניחה על השולחן. "מה קורה משה?", "זה חלום" לחש, "חלום? הבעל חלומות אתה?!", "חלום מבהיל" השיב משה וסיפר לראש הישיבה את חלומו. ראש הישיבה אמר נדהם "אתה רציני משה? הוא הופיע בחלום שלך 3 פעמים?!", "כן כבוד הרב, והוא ציווה עלי מפורשות לגשת ל-4 בניו להורות להם שיתלוו אלי, אך איני מכיר את בניו ואיני יודע היכן הם גרים? הייתי אז בסה"כ ילד קטן ..", "משה חזור לסדר ואחרי תפילת ערבית נצא למשימה, אני אאתר את בניו, נקרא גם לאביך ונשתדל לרצות את המנוח... זה מריח חלום אמיתי". הטלפון בבית משפחת קופלוביץ צלצל: "מי מדבר... הו הראש ישיבה הרב מינסק... מה הרב אומר? כהן, החזן? כן בטח, וזכור... זה דחוף? פיקוח נפש? הבנתי אקרא לשלושת אחי, בוודאי נגיע בזמן, כל טוב כבוד הרב" כעבור רבע שעה עצרה מונית, ממנה ירדו הרב מינסק ולצידו נער, בן ישיבה. והם כולם עלו לביתו של מי שהיה החזן בבית הכנסת של אביהם, ברוך מרדכי קופלוביץ ז"ל, הדלת נפתחה, אדון כהן הופתע לראות את הפמליה העומדת בפתח ובראשה ראש הישיבה. "במה אוכל לעזור לכם, כבוד הרב?" חיך בנעצמות וסימן להם להיכנס משה, תספר לאדון הנכבד במה מדובר, ביקש ראש הישיבה. "אדון כהן, באתי לבקש ממך סליחה...", אמר בקול רועד "אתה בטח זוכר שלפני מספר שנים נעלמה לך נעל שמאל אני העלמתי אותה", "יפה מאד לבקש סליחה, אבל מה עושים פה הבנים של קופלוביץ? איך אתם קשורים לסיפור הזה?", "לא באתי סתם, בשבועיים האחרונים הופיע בחלומי המנוח ברוך קופלוביץ שלישי פעמים ודרש ממני לבוא אליך ולהתנצל יחד עם ארבעת בניו וביקש שהודיע לך שהוא הורה לי להחביא לך את הנעל". "ידעתי שזה הוא!!" ניתר מר כהן ממקומו, "לא סולח לו!! עד יום מותי לא אסלח לו על הביזיון הפומבי שעשה לי בשבת זכור, הוא זה שפיתה אותך לגנוב לי את הנעל והפך אותי לסיר לחץ במעבעע, לא סולח לו!!!" הוא התיישב על הספה נושף "אדון כהן, קופלוביץ ממש בכה בחלום ואמר כי בבית דין של מעלה מה שנראה כאן מצחיק ומשעשע, שם הדין מתון, נורא נוראות... אנא סלח לו". חרדת הדין שררה בחדר, בניו של קופלוביץ היו אחוזי צמרמורת, "כמה עצום הוא עומק הדין!" אמר אחד מבניו של המנוח, "מעשים כאלה שאדם דש בעקביו, עומדים לו כקטגורים מאיימים אצל ריבונו של עולם, כי אין שכחה ואין ויתור עד שירצה את חבריו". שמעון, הבן הבכור של המנוח תפס בידיו של מר כהן והתחנן בפניו שירחם ויסלח, המתח באוויר היה כבד, מר כהן התרוצץ הנה והנה ואחר אמר: "אני מבקש את סליחתכם אך איני יכול לסלוח ברגע אחד, צרו עמי קשר בעוד כמה ימים כיוון שמחזיקת הקפידה אינה קלה עבורי". יצאנו משם כשתיקה מבינים עד כמה חמור לצער את השני וכמה חשוב לפייסו, מתפללים לקב"ה שייתן לו כוחות נפש למחול ולסלוח ושתבוא המנוחה לנשמתו של אבינו. שבוע חלק, ראש הישיבה התקשר אלינו ואמר שמר כהן הצליח למחול בלב שלם ולמחוק מליבו את הקפידה. (מל העיניים שלי- קובי לוי)

הלכות ערב ראש השנה

א. אין אומרים וידוי ונפילת אפים בתפילת שחרית ומנחה בערב רה"ש. [יום ראשון], אבל ב"סליחות" באשמורת הבוקר אומרים וידוי ונפילת אפים אפילו לאחר עלות השחר (ש"ע סי' תקפ"א ס"א) [קודם נץ החמה] [ילקו"י עמ' ר"א, חז"ע ימים נוראים עמ' מו] ובתפילת מנחה שלפני ערב רה"ש [יום שבת] אומרים "צדקתך" כרגיל (כה"מ ס"ק ע"ד).
ב. יש נוהגים ללכת בערב ראש השנה לבית הקברות להשתטח ולהתפלל על קברות צדיקים ונותנים צדקה לעניים (ש"ע סי' תקפ"א בהרמ"א) ולא ישים מגמתו נגד המתים, אלא יבקש רחמים מהש"ת בזכות הצדיקים שוכני עפר (חז"ע עמ' נ"ג-נ"ג). אין תוקעים בשופר בערב ראש השנה (יום ראשון) (ש"ע סי' כה"ט ס"ק ע"ו) והרוצה לתקוע כדי לתרגל יעשה זאת בביתו בחדר סגור (משנ"צ ס"ק נ"ד).
ג. מנהג יפה להסתפר בגדים ולגזוז ציפורנים בערב רה"ש (ש"ע סי' ט"ז) וטוב להסתפר קודם חצות יום [=12:38] (נכ"ח נגדים ס"ג, כה"מ ס"ק פ). ויש נוהגים לטבול במקווה טהרה בערב רה"ש ומנהג יפה הוא (בהרמ"א ס"ט) וטוב לא לפני שעה קודם חצות יום (משנ"צ ס"ק ט) ואם אינו יכול לטבול במקווה נכון שישפוך על גופו מעל 12.5 ליטר מים (משנ"צ ס"ק ט) ו

פינת ההלכה

אפשר לעשות זאת גם ע"י מקלחת ואפילו גם ע"י מים חמים (ילקו"י עמ' כ"ב ועמ' תמח).
ד. האשה לא תברך "שהחיינו" בהדלקת הנרות שהי יוצאת ב"שהחיינו" שבקידוש (ס"ט).
ה. נהגו לאכול בשני הלילות של ראש השנה מיני מאכלים [ה"סימנים"] לסימן טוב לכל ימות השנה (ש"ע סי' תקפ"ג ס"א). שהם: רוביא (לוביא), קרא (דלעת), כרתי (נקי מתולעים), סילקא, תמרים [לפתוח ולבדוק מתולעים], רימונים, תפוח בדבש, ראש כבש [חלק] דווקא ואם אין ייקח של עוף או דג [ש"ע ס"ט, תורת מועדים ס"ט].
ו. את הכרת והסילקא (למי שלוקח תרד) אין לאכול אם אינם נקיים מתולעים, אך יאמר את ה"יהי רצון" מבלי לאוכלם, יש לפתוח ולבדוק את התמרים מתולעים לפני האכילה. יזהר מאוד שלא לנעוץ ובפרט בראש השנה (אפילו בליבו) שאין זה סימן יפה לו (נכ"ח פ' נגדים ס"ו).
ז. יש נוהגים לאכול את ה"סימנים" אחרי הקידוש קודם נטילת ידיים לסעודה, והנכון יותר לאוכלם בתוך הסעודה אחרי אכילת כזית פת של ברכת המוציא (תורת מועדים סי' ד ס"א).
ח. * כשאוכל את ה"סימנים" בתוך הסעודה מברך רק "על העץ" ופוטר את כל העץ, אבל על "האדמה" לא יברך שהרי הפת פוטרם, מ"מ טוב להביא פרי אדמה שלא נפטר בפת כגון: בוטנים, אבטיח או מילון וכדו', ויברך "על האדמה" ויתכוון לפטור את כל "האדמה" שבסימנים (מועדים כהלכה סי' ו ס"ד). * כשאוכל את הסימנים לפני הסעודה מברך על "העץ" פעם אחת ופוטר את כל "העץ", ומברך על "האדמה" פעם אחת ופוטר את כל האדמה. [ויזהר שלא יאכל כזית יחד מפירות שבעת המינים וכן לא כזית יחד משאר הפירות והירקות שאם יאכל שיעור יכנס לספק אם לברך ברכה אחרונה. ואם אכל שיעור בתוך חצי שעה לארוחה להלכה לא יברך ברכה אחרונה – ולכן כדי לצאת מכל ספיקות אלו יעשה את ה"סימנים" בתוך הסעודה (הליטת עולם ח"צ עמ' רכח)]. * לפני שמטבילים תפוח בדבש יש ליטול ידיים כדן דבר שטיבולו במשקה (עיין ש"ע סי' קנח) [דווקא כשאוכל את הסימנים לפני הסעודה]. * כשמברך "שהחיינו" על פרי חדש פוטר את כל הפירות שצריכים ברכת "שהחיינו" שלפניו (ס"ט ס"ד), ולכן יביאם לאחר הקידוש שאם לא כן יפטרו בברכת שהחיינו שבקידוש.
ט. כשצריך לברך על פרי "עץ" או "אדמה" [ע"פ האמור בסעיף הקודם]: מברך קודם ברכת הפרי וטועם מהפרי ואז אומר ה"יהי רצון" ושוב טועם מהפרי, ואם אינו צריך לברך על הפרי אומר רק את "ה"יהי רצון" וטועם מהפרי (הליטת עולם ח"צ עמ' רכח).

הלכות ראש השנה

א. יש להתפלל תפילות רה"ש בשמחה ובנעימה ואין לאדם לעורר עצמו לבכות, אבל מי שבכיה נופלת עליו בתפילה אינו צריך לעצור את הבכי, שקבלה מהאר"י ז"ל שבאותה שעה דנים אותו בשמים, וטוב שיעביר את הדמעות על מצחו לניקוי העווונות החקוקים במצח (כה"מ סי' תקפ"ג ס"ב).
ב. ישתדל כל אדם לקום ברה"ש עם עלות השחר [ולהתפלל במנין נץ] (תורת מועדים סי' ד ס"ח) ולכל הפחות ראוי להתעורר עם נץ החמה (7-6:26) בראש השנה, ואין נכון לישון ביום זה שהוא יום הדין [ומי שישן גם מזלו ישן]. ואחר חצות יום (12:38) יש להקל לישון כשראשו כבד עליו, ועדיף לישון מלדבר דברים בטלים. (ס"ט, מועדים כהלכה סי' ו ס"ד).
ג. לפני תפילת שחרית ישנה משהו (אבל אסור לאכול!) שלא ישאר בתענית עד חצות יום, אבל מותר לאכול עד כביצה (54 גר') מזונות ופת או פירות ושתייה ללא הגבלה, אחרי שחרית לפני תקיעת שופר, לאחר שיעשו קידוש (ת"מ סי' ה"כ"א, ילקו"י ח"ה עמ' נ"ב).
ד. הירא את דבר ה' יקרא תהילים בזמן שמוכרים עליות וכו' ולא יאבד זמנו לבטלה בימים קדושים אלה וכו"ש שלא יפטט (לדוד אמת סי' ב/ב) וראוי לסיים פעמיים את התהילים ביום רה"ש שהם ביחד 300 פרקים כמנין כפר (ש"ת מלכ"ח שלמה לור"ח סי' י).
ה. בקידוש ליל שני אומרים "שהחיינו", ואם אפשר ישים פרי חדש או ילבש בגד חדש ויכוון לפטור אותם בשהחיינו (סי' ת"ח ס"ב).
ו. גם נשים צריכות להתפלל תפילת מוסף של ראש השנה (ילקו"י ח"א עמ' קפ"ז). נשים פטורות מסדר תשליך ועדיף שלא תשתתפנה (ילקו"י ח"ה ע"מ יג).
ז. משעת הברכה של התקיעות (דמיושב) ועד סוף חזרת העמידה של מוסף אסור לדבר! (שו"ע סי' תתק"ט ס"ג)
ח. בשעת התקיעות חייב לשמוע את התקיעות מתחילתן עד סופן ויכוון לצאת ידי חובת המצווה, ובין סדר לסדר אפשר להרהר בלב את הוידוים שכתבו בסידורים אבל אין לאומרם בפה. (תורת מועדים סי' ב ס"א) בסיום התפילה אין לתקוע יותר בשופר (ס"ט).
ט. אשה פטורה ממצות שופר משום שזו מצות עשה שהזמן גרמא (ש"ע סי' תקפ"ט ס"ו) מ"מ נהגו הנשים להחמיר ולבוא לביה"כ ולשמוע (ואם תוקעים במיוחד לנשים לא יברכו). ואישה שנהגה לשמוע בכל שנה ונבצר ממנה השנה לשמוע אינה צריכה התרה, אבל אם ברצונה לבטל מנהגה לגמרי צריכה התרת נדרים. (יבי"א ח"ב סי' ל', תורת מועדים פי"ה ס"ח).